

КАФЕДРА ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ МУЗИКИ

Вагнер і вагнеріанство

Освітній ступінь	Третій освітньо-творчий
Спеціальність	026 Сценічне мистецтво
Освітньо-професійна програма	Культура і мистецтво
Спеціалізація	Музична режисура
Статус	Вибіркова дисципліна
Семестровий контроль	іспит

Курс	1
Семестр	2

ECTS	4
Годин	120
Лекції	32
Семінари	28
Самостійна робота	60

Інформація про викладача

ПІБ	Черкашина-Губаренко Марина Романівна професор, доктор філософських наук
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=_z4c45wAAAAJ
e-mail	gubaresha@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Спецкурс «Вагнер і вагнеріанство у світових мистецьких процесах» розрахований на аспірантів першого року навчання і читається у другому семестрі по дві години на тиждень. Він має на меті розширення уявлень про мистецькі процеси, які стають визначальними для розвитку культури. Як відправний імпульс обирається постать Ріхарда Вагнера, митця, який належить до найвизначніших світових геніїв. Вплив вагнерівських ідей і його мистецтва охоплює найрізноманітніші сфери, викликає відгуки і дискусії, які стимулюють творчі пошуки, торкаються суспільних перетворень, породжують протилежні реакції і рефлексії. Творцю унікального циклу новаторських оперних творів, низки теоретичних праць і критичних статей, реформатору театральної справи були властиві загальнолюдські, планетарні масштаби мислення. Він був одним із будівничих культури і темпераментним полемістом. Його постать викликала як захоплення, так і різке несприйняття, нікого не залишаючи байдужим.

Концентрація уваги у запропонованому курсі на вагнерівському дискурсі, який активно розвивався у різних країнах паралельно із засвоєнням спадщини митця у театральній практиці, дозволяє подати під новим кутом зору матеріал, розпотрошений у різних історичних та теоретичних курсах та навчальних дисциплінах. Це має на меті сприяти

активізації набутих знань, використанню досвіду вивчення філософії, естетики, історії та теорії культури, історії світової музики.

За радянських часів творчість Р. Вагнера вивчалася дещо спрощено і трактувалася з певними ідеологічними упередженнями. Не склалося у ті часи і власних традицій вагнерознавчих досліджень в українській музикознавчій і театрознавчій науці. За період незалежності України ситуація докорінно змінилася. З'явилася низка цікавих українських розробок і наукових праць, у яких розглядається спадщина Р. Вагнера та її вплив на світові художні процеси. Це докторські дисертації М. Р. Черкашиної-Губаренко, О. Г. Рощенко, Н. В. Владимирової, кандидатські дисертації І. В. Пюра, О. А. Наумової, І. О. Ягодзинської, О. П. Бабій, І. Богданової, низка спеціальних статей, а також навчальний посібник І. Іванової, Г. Куколь та М. Черкашиної-Губаренко «Історія опери: Західна Європа XVII-XIX століття» (Київ, 1998). Стала доступною для вивчення і ознайомлення практика сучасних постановок опер Р. Вагнера у світовому театрі.

Курсом передбачені лекційні і семінарські заняття:

1. Виклад теоретичного матеріалу у лекціях стосується трьох головних аспектів:

- реакції на реформаторські ідеї мистецького синтезу та на творчість Р. Вагнера у австро-німецькому, французькому, італійському, російському, українському мистецькому середовищі на межі двох століть;
- розробці теорії міфу і внеску Р. Вагнера у міфотворчі тенденції часу та у їх подальший розвиток;
- театральної реформи, пов'язаної з реалізацією на сцені фестивального театру у Байройті, на інших європейських сценах музично-сценічних творів композитора, стиль постановок яких викликав плідну дискусію, сприяв формуванню плеяди вагнерівських виконавців, становленню професії режисера-постановника як інтерпретатора авторського задуму самостійними театральними засобами.

2. Від аспірантів вимагається самостійне опрацювання запропонованих джерел з галузей філософії, етнографії, історії і теорії культури, музичної критики і публіцистики.

3. В семінарські заняття включається серед іншого теми, пов'язані із ознайомленням з творами, вивчення яких не передбачалося основними курсами історії музики, однак ці опери є показовими з точки зору відгуку на вагнерівські ідеї представників інших культур.

4. Для закріплення матеріалу, засвоєння нових джерел аспіранти зобов'язані систематично протягом усього курсу виконувати програму самостійної роботи. Домашні завдання включають опрацювання запропонованої літератури, пошук інформації, яка стосується окремих постатей, прослуховування оперних творів, роботу з клавірами та з музикознавчою літературою, два контрольних уроки з тестовими завданнями.

Методи оцінювання:

Поточний контроль виконання індивідуальної роботи (індивідуальні творчі роботи студентів), усне опитування

Підсумковий контроль залік

Мова навчання: українська

Основні завдання курсу «Вагнер і вагнеріанство у світових мистецьких процесах» визначені необхідністю сформуванню у студентів наступні **компетентності**.

Загальні:

- Здатність до абстрактного та історичного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність вчитися і бути сучасно навченим.
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Спеціальні:

- Вміння самостійно виявляти і аналізувати конкретні впливи вагнерівських ідей синтезу мистецтв та концепції Gesamtkunsterk на творчість митців італійської, французької, російської, української культури та на формування нових художніх напрямків та тенденцій (модернізм, символізм, експресіонізм).
- Вміння описати відмінність проявів «вагнерівського» у представників різних національних культур.
- На базі теорії фрейму і методів фреймового аналізу виявляти шляхи формування та виявляти константні ознаки «Вагнерфрейму» у критичних відгуках та художніх творах австро-німецьких, французьких, російських, українських митців.
- Самостійно шукати і обробляти інформацію про історію вагнерівських постановок на оперних сценах світу та місця їх у сучасному оперному репертуарі.
- Вміти виявити загальні закономірності впливу вагнерівської міфотворчості та ідей мистецького синтезу на творчість представників різних культур та мистецьких галузей.
- виявляти і аналізувати нові міфотворчі концепції в операх митців ХХ століття та знаходити їх відмінність від трактувань міфу у творах Вагнера.
- Знання історії діяльності та функціонування вагнерівського фестивалю у Байройті та критичного дискурсу, породженого ним у світовій пресі.
- Вміння самостійно здійснювати характеристику постановочних концепцій вагнерівських вистав, розкривати вплив на режисерські підходи історичних фактів, пов'язаних з використанням творчості композитора і його музики ідеологами Третього Рейху.

Перелік тем

Тема 1. Сприйняття образу Р. Вагнера у австро-німецькій культурі кінця ХІХ, першої половини ХХ століття. Вагнер та Ф. Ніцше. «Вагнерфрейм» і вагнерівські рефлексії у творчості Т. Манна.

Семінар. Вагнерівські сюжети у новелах Томаса Манна 1900-х років.

Тема 2. Вагнеріанство та антивагнерівська реакція у французькій культурі кінця ХІХ, першої половини ХХ століття. «Вагнерфрейм» у французькому варіанта. Вплив вагнерівських ідей синтезу мистецтв та вагнерівської символіки на французький символізм. Р. Вагнер та К. Дебюссі. Р. Вагнер у критичному дискурсі Ромена Роллана.

Семінар. Опера Ж. Массне «Есклармонда».

Тема 3. Сприйняття творчості Р. Вагнера у Італії митцями нового покоління. Р. Вагнер і А. Бойто.

Семінар. «Парсифаль» - «Сказание о невидимом граде Китеже». Містеріальні мотиви, шляхи реалізації сакральної драматургії.

Тема 4. Вивчення скандинавської міфології та трактування міфу німецькими романтиками. Міф та міфотворчість у вагнерівських теоретичних працях. Музична інтерпретація міфу у вагнерівському «сукупному творі мистецтва». Вплив вагнерівської міфотворчості на мистецтво ХХ століття.

Семінар. Сутність міфологічного мислення і міфологічні теорії ХХ століття. Міф і символ.

Тема 5. Вагнер як театральний реформатор. Перші прижиттєві фестивалі у Байройті. Критичні відгуки. Байройт після смерті композитора. Епоха Козіми Вагнер.

Тема 6. Зігфрід Вагнер композитор, диригент, керівник Байройтського фестивалю.

Семінар. Критичні відгуки на вистави Байройтських фестивалів Г. Лароша, К Сен-Санса, Ц. Кюї, Е. Гріга, Б. Шоу, К Дебюссі.

Тема 7. Вагнерівська спадщина і фашизм. Байройтський фестиваль часів Вініфред Вагнер.

Семінар. Плеяда вагнерівських диригентів: Г. Бюлов, Г. Ріхтер, Ф. Мотль, Г. Кнапперсбуш. Інтерпретація опер Вагнера Г. Малером.

Тема 8. Р. Вагнер і Україна. Леся Українка і символістська драматургія. Вагнерівські вистави на сценах українських театрів. Вплив вагнерівських ідей на новаторські пошуки українського театру 1910-1920-х років. Вагнер та Лесь Курбас.

Семинар. Вагнерівські принципи симфонізації опери у «Золотому обручі» Б. Лятошинського.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, есе, презентація

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Вайбер.

Система оцінювання

Графік контролю за самостійною роботою аспірантів

МОДУЛЬ I. Рецепція вагнерівських ідей мистецького синтезу та творчості Р. Вагнера у австро-німецькому, французькому, італійському, російському, українському мистецькому середовищі на межі двох століть		
Змістовний модуль 1. Вагнерівський дискурс у європейській культурі кінця XIX - першої половини XX століття	Тема 1. Сприйняття образу Р. Вагнера у австро-німецькій культурі кінця XIX, першої половини XX століття. Вагнер та Ф. Ніцше. «Вагнерфрейм» і вагнерівські рефлексії у творчості Т. Манна.	0–100/ або (0–40)
	Тема 2. Вагнеріанство та антивагнерівська реакція у французькій культурі кінця XIX, першої половини XX століття. «Вагнерфрейм» у французькому варіанта. Вплив вагнерівських ідей синтезу мистецтв та вагнерівської символіки на французький символізм. Р. Вагнер та К. Дебюссі. Р. Вагнер у критичному дискурсі Ромена Роллана.	
	Тема 3. Сприйняття творчості Р. Вагнера у Італії митцями нового покоління. Р. Вагнер і А. Бойто.	
	Тема 4. Вагнерівський дискурс митців російського «срібного віку». О. Блок. «Вагнер і діонісове дійство» В'ячеслава Іванова.	
Змістовний модуль 2. Вагнер і міфологічні концепції європейської культури XIX-XX століття	Тема 1. Вивчення скандинавської міфології та трактування міфу німецькими романтиками. Міф та міфотворчість у вагнерівських теоретичних працях. Музична інтерпретація міфу у вагнерівському «сукупному творі мистецтва». Вплив вагнерівської міфотворчості на мистецтво XX століття.	0–100/ або (0–20)
Змістовний модуль 3. Вагнер і театральні	Тема 1. Вагнер як театральний реформатор. Перші прижиттєві фестивали у Байройті. Критичні відгуки. Байройт після смерті композитора. Епоха Козіми Вагнер.	0–100/ або (0–40)
	Тема 2. Зігфрід Вагнер композитор, диригент, керівник Байройтського фестивалю.	

реформи кінця XIX-XX століття	Тема 3. Вагнерівська спадщина і фашизм. Байройтський фестиваль часів Вініфред Вагнер.	
	Тема 4. Р. Вагнер і Україна. Леся Українка і символістська драматургія. Вагнерівські вистави на сценах українських театрів. Вплив вагнерівських ідей на новаторські пошуки українського театру 1910-1920-х років. Вагнер та Леся Курбас.	
Контроль Модульний I. (іспит) = (Змістовний модуль 1 + Змістовний модуль 2 + Змістовний модуль 3).		0–100

- Методи навчання

Педагогічні:

- вербальний: пояснення, коментарі, обговорення;
- наочний: показ, демонстрація, ілюстрації;
- аналітичний: робота з літературою, аудіо-відеоматеріалами;

- Методи контролю

Поточний контроль:

- вербальний: співбесіда, експрес-опитування;
- аналітичний: аналіз самопідготовки студента;

Підсумковий контроль:

- вербальний: колоквіум, творче есе, екзамен;

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–A– відмінно

вичерпна і розгорнута відповідь на питання колоквіуму з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання практичних завдань.

82–89–B– добре

грунтовна відповідь на питання колоквіуму з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Демонстрація якісного рівня виконання практичних завдань.

74–81–C– добре

повна відповідь на питання колоквіуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання практичних завдань.

- 64–73–D– задовільно** відповідь на питання колоквіуму в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.
- 60–63–E– задовільно** відповідь на питання колоквіуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.
- 35–59–FX– незадовільно
(з можливістю повторного складання)** відповідь на питання колоквіуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання практичних завдань.
- 0–34–F– незадовільно
(з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)** відповідь на питання колоквіуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань.

Система оцінювання

Для складання модуля (іспиту) аспірант повинен обов’язково скласти 3 змістових модулі та в сумі набрати не менше 60 балів. Розрахунок модуля здійснюється за 100 бальною шкалою, який складається зі змістовних модулів та обчислюється: $M^1 = (3M1+3M2+3M3)$: 3 – кожен 3М від 0–100 балів; або: $M = 3M1(0–40 \text{ бал.}) + 3M2(0–20 \text{ бал.}) + 3M3(0–40 \text{ бал.})$.

Якщо аспірант не склав один або декілька змістових модулів, повинен їх скласти на модульному контролі.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для слухачів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь аспірантів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

¹ М – Модуль; 3М – Змістовий модуль.